

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 april 2014

Kära systrar och bröder i Kristus,

”Brödsöndagen” ligger bakom oss, den så kallade *midfastosöndagen*, en solbelyst rastplats halvvägs in i fastetiden. Vi har lyssnat till evangelieläsningar från det viktiga sjätte kapitlet i Johannesevangeliet – ett av de stora eukaristiska avsnitten i Nya testamentet – som inleds med brödundret och fortsätter med Jesu utmanande tal om sig själv som Livets bröd. Till denna söndag hör också berättelsen om hur Israels folk under sin ökenvandring får bröd från himlen, mannat som regnar över deras läger varje kväll.

Denna söndag låter oss på allvar förstå innebörden i orden om att ”människan inte skall leva bara av bröd”. Själva meningen med att fasta är att äta! Vi avstår det förgängligt goda, för att äta av det bröd som ger evigt liv. I flera av midfastosöndagens texter hör vi om Guds oändliga godhet, och vi sjunger med Psaltarens ord: ”Tacka Herren, ty han är god, evigt varar hans nåd.” Det var under den vecka i fastetiden som vi nu har inlett, som dopkandidaterna i den tidiga kyrkan fick vara med om en gudstjänst där deras öron och ögon öppnades symboliskt.

Vi anar nu påsken, Guds slutgiltiga kamp mot ondskan och allt som splittrar, för att skänka oss vila. Fokus skiftar; vi inser att det inte är vår kamp det hänger på, utan på honom som fullgör vad vi inte förmår. Vi måste våga en förbehållslös tillit till honom. Fastans avslutande del kallas *passionstiden*. Den omfattar tiden från femte söndagen i fastan samt Stora veckan, som inleds med palmsöndagen. Under denna vecka når inte bara fastan utan hela frälsningshistorien sin kulmen. På den veckan hänger världens öde. Att få vandra genom Stilla veckan och bli samtida med det drama som utspelar sig dag för dag, är att förenas med Kristus i hans lidande och död för att uppstå med honom och ta emot det eviga livets gåva. Väl förberett kan firandet av påsken bli den befriande händelse som tecknar vår personliga historia i ljuset av Kristi segerrika historia. Bara om vi genomlever påsken kan Kyrkan nå den enhet som Jesus bad om. Att det är förutsättningen för världens frälsning får oss att bäva.

*

Vad har fastetiden gjort med oss så här långt? Det är klokt att vara försiktig med att utvärdera sitt eget liv, men vi möter alla händelser som röjer oss. ”Tror du dig vara ödmjuk?” frågar Isak Syriern, och tillägger: ”Du tål ju inte ens att bli anklagad av andra. Därigenom kan du veta om du är ödmjuk: att du inte rubbas ur ditt lugn när du blir orättvist anklagad.”

Den gångna månaden har inom kristenheten i Sverige och Norge präglats av Ulf och Birgitta Ekmans förestående övergång till den katolska kyrkan. Nyheten orsakade en smärre jordbävning i det kyrkliga landskapet, uppmärksammas i kristen media så långt bort som i USA. I takt med att efterskalven bedarrat har åtskilligt kommit till ytan. Allt är inte lika vackert. Vi kan se olika på det faktiska beslut Ulf Ekman tagit, men det steg

vilket hans andliga pilgrimsfärd nu lett honom till har också med full kraft väckt nytt liv i det antikatolska drevet. För att inte tala om alla mer eller mindre primitiva reaktioner som går hand i hand med anspråksfulla ord om Gud. Om allt det förakt som vällt fram skriver till exempel predikanten Tommy Dahlman under rubriken *Allt detta hat mot Ulf Ekman*: "Påhoppen, invektiven och smädelserna har inga gränser på de sociala medierna. Och på nytt bekräftas vilken låg kristen genpool vi har i Sverige. När jag öppnar fönstret mot internet är det en kloak av självgodhet, oförskämdheter och gottande, fnaskande och vredgade personliga angrepp på Ulf som strömmar emot mig."

Få saker är så avslöjande om oss människor som det sätt på vilket vi uttrycker oss om andra. Varje gång vi tillåter oss att tala nedlåtande om en medmänniska, blottlägger vi vår egen själ. Vi märker det bara inte. Märker inte hur vi, med Isaks ord, talar som vi gör eftersom vi rubbats ur vårt lugn av människor som gått en annan väg än den gängse. Bakom de självsäkra orden av avståndstagande finns vår egen osäkerhet, vårt desperata rop på hjälp. Få har satt ord på detta psykologiska fenomen som Tomas Tranströmer: "Den störste fanatikern är den störste tvivlaren. Han vet det inte."

*

Ulf Ekman, som sedan åtskilliga år är en vän till vår kommunitet och till mig personligen, har skildrat sin andliga resa i en serie memoarer vars två första delar har utkommit på Livets Ords förlag. De är väl värda att läsas. Min egen vänskap med Ulf Ekman går tillbaka till 2002. Vi hade tidigare inte haft någon kontakt, men nu skrev han till mig och uttryckte tacksamhet för en del av de böcker jag utgivit och undrade samtidigt om vi kunde träffas. Jag ska villigt tillstå att jag blev förvånad över inbjudan och det generösa brevet.

I april 2002 reste jag till Uppsala. Det var mitt första möte med Ulf Ekman sedan starten av Livets Ord. Vi satt en halv dag i hans rum och samtalande. Värme och tillgivenhet strömmade emot mig. Den dagen innebar för mig en omvändelse och en nådegåva. Här lärde Gud mig att inte förhastat dra slutsatser om kristna bröder vars väg jag inte alltid helt förstår. Den intensiva gudslängtan och det sanningssökande jag mötte hos min broder lämnade bestående intryck. Inte heller mötte jag några behov att försvara det som ibland blivit fel.

Vår kontakt fördjupades efter detta möte. I oktober 2004 besökte vi tillsammans Egypten och vistades några dagar på Anafora för samtal och bön i gemenskap med biskop Thomas i den koptiska kyrkan. Ulf och Birgitta Ekman besökte även under denna period Bjärka-Säby vid flera tillfällen, och vi hade glädjen att ha dem som gäster i vårt hem. I ett tidigt skede berättade jag om mina kontakter med Ulf Ekman för Pilgrims referensgrupp – en gemenskap som jag sökt råd och provat tankar hos sedan tidskriftens start 1994 – och dessa uttryckte samfällt en glädje över den kontakt som hade uppstått. När vår gemenskap kom till ytterligare någras kännedom fick vi en gemensam fråga om vi kunde tänka oss att mötas i ett offentligt samtal. Vi sa båda ja till detta, och en samtalskväll utlystes i Citykyrkan i Stockholm måndagen den 12 september 2005. Eftersom de flesta var ovetande om att vi sedan en tid hade en regelbunden kontakt, väckte det annonserade mötet förvåning och jag förstod att somliga förväntade sig en frän duell; vi uppfattades ju representera två diametralt motsatta "riktningar" inom kristenheten. Intresset var stort, ämnet för kvällen löd "Mission och kontemplation", men det bestående intrycket var den enhet som kom till

uttryck. Mötet i Stockholm följdes upp några månader senare i en liknande offentlig samtalskväll Pingstkyrkan i Linköping, den 18 december 2005. Den 7 maj 2008 besökte jag Livets Ord i Uppsala för ett nytt offentligt samtal med Ulf Ekman, men också för att föreläsa på deras bibelskola och medverka i en TV-inspelning.

Under det senaste decenniet har Ulf Ekmans personliga vandring allt tydligare lett till en insikt om den kristna enhetens nödvändighet, och hur denna förutsätter ett erkännande av den stora kristna traditionen. Inte minst då ämbetets roll som enhetens garant. Den fråga som alltmer upptagit honom – och som han under flera år har bearbetat så förtjänstfullt i den utomordentliga tidskriften *Keryx*, som introducerat en rad viktiga teologer för en svensk läsekrets – har varit *ecklesiologin*, frågan om kyrkans väsen. I maj 2012 utvecklade Ulf Ekman dessa tankar när han i ett ekumeniskt seminarium i Bjärka-Säby föreläste om "Kyrkan, Anden och ämbetet" tillsammans med flera biskopar ur både katolsk, ortodox och svenskkyrklig tradition.

Finns det någon i nordisk frikyrklighet som så grundligt har trängt in i denna för kyrkans framtid helt avgörande fråga så som Ulf Ekman gjort under de senaste tio åren? Bristen på rötter och tradition i förening med vår kulturs aggressiva individualism, som trängt långt in i kyrkorna, har gjort denna fråga till en blind fläck hos oss som kristna, något vi ställer oss helt oförstående till. Därför kan även skribenter och kristna ledare, som vanligen är kända för sans och klokskap, uttrycka sig som skedde i en krönika i tidningen *Dagen* härförleden: "Jag följer inte någon biskop eller påven. Jag följer Jesus." "Du kan inte på fullt allvar mena det du säger?" påpekade jag för skribenten ifråga. Såg han inte att han med sina ord, med full kraft, gav legitimitet åt den församlingstrolöshet med gnostisk lutning som firar så stora triumfer i vår tid? Jo, formuleringen är poängknipande och låter radikal – men det är just så många uttrycker sig som försvarar en andlig gyrovagermentalitet, ett religiöst luffande där man inte vill underordna sig någon annan auktoritet än de egna infallen.

Tron på inkarnationen innebär att vi inte kan förändliga vår kristna efterföljelse, och ett av dess viktigaste uttryck är en överlåtelse åt ett fysiskt sammanhang: Kyrkan. Den personifieras på ett särskilt sätt, enligt Nya testamentets ordning, av föreståndaren/biskopen. Biskopen representerar aldrig sig själv, men har en särskild kallelse att företräda Kristus. Att skilja mellan trohet mot Kristus och mot kyrkan leder ut i andlighetens tassemarker.

Det andra som detta sätt att uttrycka sig innebär, och det är ännu allvarligare, är att man hakar på det antikatolska drevet. Med en formulering som den citerade sägs underförstått: en katolik följer inte Jesus, tror inte på Bibeln, nåden...

*

Ulf Ekmans konversion – som jag hyser den största respekt för – prövar på allvar vår ekumeniska hållning. Som någon i vår gemenskap uttryckte det: "Vi har varit beredda att ge upp den anti-katolska retoriken och börjat betrakta katoliker som våra trossyskon. Var det på allvar, eller bara något vi sa? Om vi betraktar det som en förlust att Ekman blir katolik, vad säger det om vår syn på den kyrkan?"

Prövas gör vår ekumeniska hållning även av de påhopp som vi själva kan möta när vi vill gestalta en ekumenisk gemenskap som förenar pingstvännen, lutheraner, katoliker och

ortodoxa. Det har påpekats för mig att en del av de bloggar som under flera år haft angreppen mot Ulf Ekmans katolska sympatier som sin primära agenda, nu har bytt måltavla och riktar sig mot Ekumeniska Kommuniteten. I vilken grad det stämmer kan jag inte uttala mig om; jag tar del av vad den kristna pressen skriver – där sker en sanering utförd av professionella redaktörer – men finner inga skäl att öppna tvivelaktiga bloggar och sajter på nätet. Till er som hört av sig och uttryckt sorg och bedrövelse över en del av de anklagelser ni tagit del av mot Bjärka-Säby och vår kommunitet, vill jag endast ge rådet: låt inte modet slås ned och svara aldrig så som ni blir bemötta. Det finns goda skäl att *inte* låta energi, kraft och tid upptas av allt som sägs och skrivs. I ett totalitärt samhälle är fri tillgång till information en mänsklig rättighet att kämpa för. I ett digitalt samhälle är det lika viktigt att framhålla rätten att inte behöva ta del av allt som skrivs. Vi kan notera att åtskilliga tycker det ena och andra, men att öppna sin själ för vad Tommy Dahlman kallar "en kloak av oförskämdheter" är ingen plikt. Enbart genom att avstå från att läsa dylikt bidrar du till att ta udden av föraktet. Och framför allt behövs inga försvar. Varje tid som prövar oss är en kallelse – att söka oss närmare honom om vilken det heter: "Han svarade inte med skymford när han skymfades. Han svarade inte med hotelser när han fick lida. Han överlät sin sak åt honom som dömer rättvist."¹

I en tid som denna är påskfastan särskilt viktig, en maning till oss att bevara den inre stillheten och klarsynen, för att med ömhet och kärleksfull bön även kunna omsluta de kristna bröder och systrar som vi lever splittrade från på grund av deras avståndstagande från oss och vår oförmåga att förstå dem. Att leva en enhetens och ekumenikens spiritualitet handlar om mer än dialog, kommunikation och strategier. Det djupaste motivet är inte ens pastoralt. All enhet har sin grund och sin källa i Treenighetens mysterium. Den ende Guden uppenbarar sig som tre distinkta personer i fullkomlig enhet och gemenskap. Ju djupare vi tränger in i detta mysterium och blir delaktiga av det, desto svårare blir det att uthärda att leva i splittring med våra bröder och systrar, ja, med någon enda människa som är skapad till Guds avbild. Enheten blir då ett tvingande måste. Splittringen är ett sår, hos oss själva och hos den andre. Enhetens kallelse är att "hela den andres sår i oss själva", som Chiara Lubich, Focolarerörelsens grundare brukade uttrycka det. Detta är grunden för en ekumenisk hållning.

*

Vad innebär det att vi är kallade att hela den andres sår i oss själva?

Det betyder att vi alltid måste sträva efter att utgå från den andre: från dennes erfarenheter, tradition, teologi och horisont. Att ta emot den andre är att ta dennes frågor, tvivel och kritik på allvar, och rannsaka sig i ljuset av dessa, innan vi ger vårt eget bidrag. Vi måste lägga argumenterandet åt sidan och inse att vägen till enhet varken är att säga "du har fel och jag har rätt", men inte heller att bara för enhetens skull säga "du har rätt", så att vi skyler över det som skiljer oss åt. Innan vi kan mötas i det som åtskiljer oss i synen på trons innehåll, måste vi känna varje erfarenhet som sårar den andre som vår egen, göra oss till ett med den andre så att vi utgår från hans och hennes sätt att tänka. Inte genom att förneka det vi med övertygelse bekänner på Kristi och Skriftens grund, utan så att vi hela tiden frågar oss: Vilket ljus kan han eller hon ge mig så att jag kan förstå mig själv och min tro klarare?

¹ 1 Petr 2:23.

Jesu ord om att älska sin nästa som sig själv skriver förhoppningsvis alla kristna under på. Men de blir ännu mer närgångna när vi frågar oss: *Vad innebär det att älska sin nästas kyrka som sin egen?* Kan pingstvännen se katoliken som någon som kan berika hennes troserfarenhet? Och katoliken på motsvarande sätt pingstvännen? I så fall kan vi inte längre distansera oss från varandra. Naturligtvis ställer det stora krav på vår förmåga till ett uppmärksam lyssnande. Framför allt förutsätter det stor respekt för Anden som blåser vart den vill och använder vem den vill när den vill. Innan vi når denna punkt av förutsättningslöst lyssnande måste all prestige, varje behov av självhävdelse och självförsvär, förenas med den övergivne Kristus på korset. Även varje kyrka behöver dö bort från sitt ego.

Ett gripande, radikalt och beundransvärt exempel på denna korsmärkta ekumeniska hållning gestaltades av den katolske biskopen Klaus Hemmerle (1929-1994). Han var bland annat initiativtagare till de årliga ekumeniska biskopsmöten som fortfarande hålls på Focolarerörelsens inbjudan, och som vår visitator biskop Biörn i åtskilliga år har varit en del av. De som kände honom beskrev Hemmerle som en person som var "förälskad i Guds ord", något som innebar att han alltid strävade efter att utgå från Skriften och att återupptäcka Skriften med hjälp av den andres bidrag. För Klaus Hemmerle var Guds ord grunden för all dialog. Begrepp som Skriften allena och nåden allena betonade han med sådan emfas att dessa typiska protestantiska slagord fick en ny innebörd för många katoliker. För Hemmerle var de inte åtskiljande, utan han kunde säga: "Mina evangeliska bröder har med sin passion att leva Ordet, på ett nytt sätt återgett mig mitt katolska väsen."

Hemmerles ekumeniska stil var att inte nöja sig med kompromissen, att inte bara mötas halvvägs genom att sammanfoga en bit av den andres med sitt eget. Hans tillit till den helige Ande var häpnadsväckande. Därför kunde han säga till dem som fanns i de andra kyrkorna: "Jag lämnar dig inte förrän jag har sett Andens gåvor i dig." Han vägrade släppa tanken att Kristus är närvarande och verkar i varje person som har en annan bekännelse än hans egen, även i den gemenskap som har skiljt sig från kyrkan. "Jag beundrar Jesus som är närvarande i var och en", kunde han säga. Men konsekvensen av denna övertygelse var också tydlig: "Om jag inte är beredd att ta emot Gud där han är närvarande, om jag inte älskar Gud i de splittrade brödernas kyrka utan vill undvika smärtans, konfrontationens, kärlekens och ovisshetens väg, så säger jag inte ett äkta ja till Gud." För Hemmerle var detta ett nödvändigt val: att säga ja till Kristus som lever bland de splittrade bröderna och systrarna i andra kyrkor.

Sådan är korsets väg, och någon annan väg kunde Hemmerle inte se som möjlig för att de splittrade kyrkorna ska kunna enas. På korset tar Kristus upp det onda och förvandlar det genom att själv utsätta sig för den yttersta utblottelsen. "Den kortaste vägen till Jesu närvaro mitt ibland kyrkorna kommer inte av att vi undviker det som skiljer oss åt eller av att vi på ett forcerat sätt försöker sammanfoga det som åtskiljer oss, inte heller av eftergifter och kompromisser, utan av att vi säger ja till den Korsfäste", sa han. Det som skiljer oss åt blir då en nyckel till enheten, menade han. Det som gör oss illa, blir porten till glädjen.

Den väg Klaus Hemmerle förespråkar, och som han själv var ett exempel på, ersätter inte det mödosamma teologiska arbetet. Det gör det snarare möjligt, men från andra utgångspunkter. Den ömsesidiga kärlekens väg föder en hållning som förenar två till

synes oförenliga förhållningssätt: att göra den andres perspektiv till sitt eget så att man tar det som utgångspunkt, och på samma gång bevara en "kristallklar trohet mot den egna kyrkans teologi". Därmed blir det inte en fråga om att ställa ett påstående mot ett annat, utan om att vinnlägga sig om att förstå varför den andre tänker och tror som han och hon gör. Målet är att vi till sist ska kunna ge varandra Andens gåvor och därigenom finna den enda och djupa grunden för enheten, den som återspeglas i den heliga Treenigheten.

*

Var står du själv i detta? Frågan har ställts till mig efter nyheten om Ulf Ekmans förestående upptagande i den katolska kyrkan. Jag har delvis redogjort för det i en artikel under rubriken *På väg mot en evangelisk katolicitet?* publicerad i de svenska och norska tidningarna Dagen. Mer än en gång har jag sett hur enskilda personer kan ha skäl, pastoralala eller som uttryck för en särskild kallelse, att konvertera. Det har också hänt att jag har uppmuntrat några till det. I vår egen kommunitet har jag följt enstaka personer som valt att konvertera till såväl den katolska som den ortodoxa kyrkan. Jag har sett hur det har berikat dem, men också berikat vår kommunitet. Samtidigt befinner vi oss i dag inte i en situation när vi behöver konvertera för att få tillgång till hela kyrkans rika skattkammare. I det avseendet var också en person som Wilfrid Stinissen mycket tydlig. Den tid när man behöver konvertera av det skälet är förbi, så han uttryckligen till mig när vi talade om saken. Naturligtvis kan inte heller enhetens tvingande nödvändighet i sig kräva en konversion. Här måste vi snarare, som till exempel Klaus Hemmerle förespråkar, vara trogna vår egen tradition, och där utmanas att växa i vår tro genom att ta emot Andens ljus från den andre. Det gäller de flesta av oss.

Själv är och förblir jag pingstvän, men som sådan vill jag – i god ortodox anda – tro, tänka, leva och bedja katolskt.

*

Om några veckor firar vi påsken. Här i Bjärka-Säby förbereder vi oss att ta emot vänner från hela Skandinavien som tillsammans med oss vill fira Festernas fest. Påsken är den händelse som mer än något annat ger oss visshet om att allt det vi tror är "på riktigt". Den är också den händelse som i våra egna liv, i våra församlingar och i gemenskapen mellan kyrkorna, kan göra allting nytt. Kyrkans synliga enhet i vår tid vore ett lika stort under som uppståndelsen från de döda på den tredje dagen. Och om Kristus verkligen är uppstånden, då är allting möjligt!

Med tillgiven hälsning och önskan om ett välsignat påskfirande,

